

1 ON 5

MEIŠEIPORIE

ELUASAP

RI ITŪRG

AMĀSALZI

1 NO 5

EIROPIEŠIEM

PASAULE

IR GRŪTI

IZLASĀMA

**ES AUGSTA LĪMEŅA EKSPERTU GRUPA
RAKSTPRATĪBĀ**

KOPSAVILKUMS, 2012. GADA SEPTEMBRIS

**RĪKOJIES
JAU TŪLĪT!**

ES AUGSTA LĪMEŅA EKSPERTU GRUPA RAKSTPRATĪBĀ

KOPSAVILKUMS

Šis ziņojums ir aicinājums pievērst uzmanību rakstpratības krīzei, kas skar ikvienu Eiropas valsti. Mums ir jāsaprot, ka lasīšana un rakstīšana ir daudz vairāk nekā tikai paņēmiens vai prasme. Rakstpratība ceļ cilvēku pašvērtējumu un sekmē cilvēku spēju iekļauties sabiedrībā un apliecināt sevi kā indivīdiem, aktīviem pilsoņiem, darbiniekiem un vecākiem. Mūsu sabiedrībai ir jāstājas pretim šai slēptajai krīzei, un mums visiem ir jārikojas, kopā jādara viss iespējamais rakstpratības līmeņa celšanai un analfabētisma mazināšanai. Mēs dzīvojam paradoksā pasaulē – lai arī digitālais laikmets pieprasa aizvien augstāku rakstpratības līmeni, miljoniem dažādu vecumu eiropiešu vēl aizvien neprot pietiekami labi lasīt un rakstīt.

Mēs pārāk bieži par pašsaprotamu lietu uzskatām lasītprasmi un rakstītprasmi, prasmi apstrādāt informāciju un kritiski izprast rakstītos tekstus. Pārāk bieži mēs pieņemam, ka ar analfabētismu ir jācīnās skolotājiem, skolām vai valdībām. Rakstpratības prasmes skar ļoti daudzus mūsu sociālās un ekonomiskās dzīves aspektus, tāpēc analfabētisma problēmas risināšanā ir jāpiedalās daudzām dažādām iesaistītajām pusēm.

Šis ziņojums ieskicē galvenos diskutējamos jautājumus un risinājumus tam, lai visi Eiropas iedzīvotāji būtu apguvuši lasītprasmi un rakstītprasmi.

PROBLĒMU UN IESPĒJU IZPRATNE: KĀPĒC RAKSTPRATĪBA IR SVARĪGA

DAUDZIEM PILSOŅIEM NAV RAKSTPRATĪBAS PRASMJU

Labām rakstpratības prasmēm ir liela nozīme cilvēku dzīves uzlabošanā un spēcīgas, ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes sekmēšanā Eiropā. Rakstpratība dod iespēju cilvēkam attīstīt prasmi paust savas domas, izteikt kritiku un izjust empātiju, un tā ir atslēga uz personisko labklājību. Patiesībā, nepalielinot darbspējīgā vecuma iedzīvotāju prasmju dažādību un līdz ar to arī šo cilvēku darba ražīgumu, nav iespējams pārvarēt Eiropas demogrāfijas un sociāli ekonomiskos izaicinājumus. Zema rakstpratības līmeņa problēma ir atrisināma, un to ir pierādījušas valstis, kas jau ir pieņēmušas dažādas pieejas šīs problēmas novēršanai un ir sasniegušas šajā jomā pozitīvus rezultātus pie zemām izmaksām. Taču jāpaveic ir vēl daudz vairāk.

Nepietiekami augsts rakstpratības līmenis ir pārsteidzoši lielam eiropiešu skaitam. Nacionālie un starptautiskie pētījumi rāda, ka teju vienam no pieciem pieaugušajiem un vienam no pieciem 15 gadus veciem jauniešiem ir nepietiekami laba lasītprasme, lai būtu iespējams pilnvērtīgi funkcionēt mūsdienu sabiedrībā.

Labāka rakstpratība
INDIVĪDIEM

- Pateicoties centieniem, palīdz pārvarēt nabadzību
- Lielākas iespējas
- Augstāki ienākumi

- Augstāka pilsoniskā aktivitāte
- Labākas iespējas izglītības un nodarbinātības jomā

Mūsdienu Eiropā rakstpratība ir absolūti nepieciešama visu vecumu pilsoņiem, un vēl svarīgāku to padara pārmaiņas darba tirgū, ekonomikā un sabiedrībā. Rakstpratība ir svarīga, jo:

- darba tirgū ir nepieciešamas aizvien labākas rakstpratības prasmes;
- mūsdienu digitālajā pasaulē, lai cilvēks varētu piedalīties sociālajā un pilsoniskajā dzīvē, rakstpratībai ir aizvien lielāka nozīme;
- digitalizācija maina rakstpratības pašu būtību un padara to svarīgāku, jo sociālā, pilsoniskā un ekonomiskā mijiedarbība ir centrēta ap rakstisko vārdu;
- iedzīvotāji noveco, un viņu rakstpratības prasmes, tostarp digitālās rakstpratības prasmes, ir nepieciešams atjaunināt;
- nabadzība un zemais rakstpratības līmenis ir savstarpēji cieši saistītas lietas, kas viena otru veicina; un
- pieaugošā mobilitāte un migrācija padara rakstpratību aizvien daudzvalodīgāku, apvienojot tajā lielu kultūras un valodu fonu daudzveidību.

Mēs dzīvojam paradoksu pasaulē – lai arī digitālās pasaules kontekstā lasīšana un rakstīšana ir aizvien svarīgāka un nozīmīgāka, mūsu rakstpratības prasmes ir nepietiekamas. Šajā satraucošajā situācijā mums ar steigu ir kas jāmaina.

INVESTĪCIJAS RAKSTPRATĪBĀ IR IZŠĶIROŠI SVARĪGAS PILSOŅU LABKLĀJĪBAS NODROŠINĀŠANAI, UN TĀS IR ARĪ EKONOMISKI PAMATOTAS

Investīcijas visu vecumu pilsoņu rakstpratības līmeņa celšanai ir ekonomiski pamatotas, jo tās sniedz taustāmu ieguvumu gan indivīdiem, gan sabiedrībai, kas ilgtermiņā mērāms miljardos eiro. Rakstpratības uzlabošana ir būtisks priekšnoteikums ES nākotnes ekonomikas izaugsmei un tās pilsoņu labklājībai. Un bez materiālajiem ieguvumiem mēs nedrīkstam aizmirst arī par to, ka cilvēku atšķirīgu no citām dzīvām būtnēm padara tieši rakstpratība. Lai arī pašapziņai nav izmērāmas ekonomiskās vērtības, tā, pateicoties cilvēka centieniem būt veiksmīgam, sekmē ekonomiskos un sociālos panākumus.

Labāka rakstpratība
SABIEDRĪBAI

- Uzlabo veselību un labklājību
- Mazina nabadzību
- Mazina nevienlīdzības
- Uzlabo sociālo kapitālu

- Rada taisnīgāku, labklājīgāku un inovāciju virzītu Eiropu

Eksistē vairāki plaši izplatīti maldīgi priekšstati par rakstpratības problēmas būtību, izplatību un apmēru Eiropā un šīs problēmas risinājumiem. Šie maldīgie priekšstati kavē rakstpratības attīstību, jo tie ir izplatīti gan individu, gan politikas veidotāju vidū. Lai sasniegtu patiesu progresu, mums vispirms ir jāizklaidē šie mīti.

MALDĪGU PRIEKŠSTATU IZKLIEDĒŠANA

MALDĪGI PRIEKŠSTATI FAKTI

“Zems rakstpratības līmenis ir kas tāds, kas iespējams tikai attīstības valstīs un pilnīgi noteikti Eiropā nepastāv.”	Vienam no pieciem 15 gadus veciem un teju vienam no pieciem pieaugušajiem eiropiešiem nav rakstpratības prasmi, kādas nepieciešamas veiksmīgai funkcionēšanai mūsdienu sabiedrībā.
“Zems rakstpratības līmenis ir problēma, kas skar imigrantus, nevis cilvēkus, kas dzimuši un uzauguši Eiropas valstīs.”	Lielais vairums bērnu un pieaugušo, kuriem ir vājas rakstpratības prasmes, ir dzimuši un uzauguši valstī, kurā viņi pašreiz dzīvo, un viņi runā savā dzimtajā valodā.
“Zems rakstpratības līmenis skar tikai cilvēkus, kas pieder pie sabiedrības zemākajiem slāņiem.”	Vienam no pieciem pieaugušajiem eiropiešiem ir nepietiekamas rakstpratības prasmes, un vairums no šiem cilvēkiem strādā.
“Ir cilvēki, kas gluži vienkārši nevar iemācīties lasīt un rakstīt.”	Gandrīz visi cilvēki, kuriem ir grūtības lasīt un rakstīt, varētu apgūt pietiekami labas rakstpratības prasmes, ja vien viņiem tiktu sniegts vajadzīgais atbalsts. Funkcionālo rakstpratību nav spējīgi sasniegt tikai cilvēki ar vissmagākajām kognitīvajām grūtībām.
“Skola ir atbildīga par to, lai bērniem tiktu iemācīts lasīt un rakstīt.”	Skolām ir liela nozīme, bet atbildīgas ir ne tikai tās. Rakstpratības attīstībā piedalās daudzas dažādas puses, sākot no vecākiem un līdzcīvēkiem un beidzot ar veselības aprūpes dienestiem un citām institūcijām. Kad ir pabeigtas mācības, vitāli svarīga loma ir darba devējiem, un ieguvējs ir gan darba devējs, gan darbinieks.
“Disleksija ir neārstējama slimība, tāpēc mēs nekādi tur nevaram palīdzēt.”	Mūsdienās aizvien biežāk tiek sagaidīts, lai bērni rakstīšanu un lasīšanu apgūtu vienādā tempā un pēc vienas metodikas. Bērniem, kas lasa ar grūtībām, bieži vien tiek diagnosticēta disleksija. Diagnozei patiesībā būtu jābūt “Grūtības lasīt”, un mums būtu jākoncentrējas uz šīs problēmas risināšanu. Lasīt un rakstīt var iemācīties, principā, jebkurš bērns.
“Palīdzēt cilvēkiem, kuriem lasīšana sagādā grūtības, ir pārāk laikietilpīgs, sarežģīts un pārāk dārgs process, lai to būtu vērts īstenot.”	Programmas, kuru mērķis ir uzlabot ar grūtībām lasošu cilvēku prasmes, ir ļoti veiksmīgas un ārkārtīgi rentablas. Šīs investīcijas cilvēka dzīves laikā pēc tam ar uzviju atmaksājas.
“Vecāki savu bērnu rakstpratības attīstību var ietekmēt tikai sākumskolas vecumā.”	Bērnu rakstpratības attīstību vecāku attieksme un praktiskās lasīšanas un rakstīšanas nodarbības ļoti lielā mērā ietekmē līdz pat vidusskolas beigām. Būtisku pozitīvu iespaidu uz bērnu rakstpratību atstāj iejaukšanās mācību procesā ar mērķi iemācīt vecākiem, kā sniegt lielāku atbalstu bērnam.
“Kad bērns ir pabeidzis sākumskolu, ir jau pārāk vēlu sākt risināt rakstpratības problēmas.”	Miljoniem bērnu uzsāk skolas gaitas, jau prazdami lasīt, bet viņi lasa nepietiekami labi, lai sasniegtu skolā labas sekmes. Ar īpašu atbalstu šie jaunieši var attīstīt labas vai pat teicamas rakstpratības prasmes.

RISINĀJUMU IZSTRĀDE: UZ SADARBĪBU VĒRSTA PIEEJA

LĪDZATBILDĪBAS RADĪŠANA

Pārāk ilgi rakstpratība ir tikusi uzlūkota kā tikai izglītības sistēmas pārziņā esošs jautājums. Zems rakstpratības līmenis ir sabiedriska problēma, kas atstāj milzīgas sekas uz mūsu ambīcijām un stratēģijām sabiedrības veselības, nodarbinātības, digitālās līdzdalības, e-valdības, pilsoniskās līdzdalības, nabadzības un sociālās iekļaušanas jomās. Lai varētu panākt patiesu rakstpratības uzlabošanu, ir nepieciešama politiska atbildība un sadarbība starp visām politikas jomām un ārpus tām. Par rakstpratības stratēģijām ir jābūt līdzatbildīgai sabiedrībai un valstij, tām ir jāaptver visas vecumu grupas un jābūt neatkarīgām no politikas īstenošanas grafikiem.

VAJADZĪGO APSTĀKĻU RADĪŠANA RAKSTPRATĪBAS ATTĪSTĪBAI

Eiropai ir jāpieliek lielākas pūles un jātiecas panākt visu tās pilsoņu funkcionālā rakstpratība. Tas nozīmē, ka ir jāņemama tikai 100% funkcionālā rakstpratība. Valsts institūcijām, skolām, darba devējiem un nevalstiskajām organizācijām (NVO) pašiem ir jāņemama sasniegt šo mērķi. Šī procesa ietvaros:

- iesaistītajām pusēm sabiedrības un izglītības jomā ir jāveido partnerības rakstpratības attīstībai;
- ES dalībvalstīm ir jāpieņem un jāīsteno visaptverošas rakstpratības stratēģijas, kas būtu balstītas uz kopīgu politikas izstrādi dažādos departamentos un organizācijās, rakstpratību izvirzot ne tikai izglītības sistēmas, bet visu svarīgo valsts politikas jomu centrā;
- šīm stratēģijām ir jāaptver visi vecumposmi: pirmsskolas vecums, skolas gadi un pieaugušie;
- stratēģiskajiem centieniem ir jāietver informētības palielināšana par šo problēmu un tās likvidēšana, runājot par vāju rakstpratību; tostarp ir jāveic pētījumi par iedzīvotāju prasmju līmeni un ir jāpārrauga progress;
- ir jābūt piešķirtiem pietiekamiem finanšu līdzekļiem šo stratēģiju īstenošanai, un ir jābūt izstrādātiem nacionālajiem, reģionālajiem un vietējiem ilgtermiņa plāniem; un
- ir nepieciešama politiskā atņemšanās augstākajā līmenī, lai šī problēma tiktu iekļauta veicamo darbu dienaskārtībā, lai tā būtu vienmēr redzama sabiedrībai un lai būtu stimuls īstenot šīs iniciatīvas.

IETEICAMĀS DARBĪBAS

Pamatojoties uz mūsu pierādījumu apskatu, Augsta līmeņa ekspertu grupa rakstpratības jomā ir izstrādājusi vairākus ieteikumus. Ir radīti trīs visaptveroši ieteikumi, kas attiecas uz visām vecumgrupām.

1. Rakstpratīgākas vides radišana

Lai radītu rakstpratīgu vidi, mājās, skolās, bibliotēkās un citur ir jābūt viegli pieejamām grāmatām un citiem lasīšanas materiāliem gan drukātā veidā, gan tiešsaistē. Tas sevī iekļauj, piemēram, bibliotēku izveidi netradicionālās vietās, tādās kā tirdzniecības centri vai vilcienu stacijas. Ir jāpalīdz vecākiem uzlabot viņu prasmes un pārlicību par to, kā bērnu iesaistīt un ieinteresēt valodas attīstībā un lasīšanā savam priekam. Ir jāveicina lasīšanas popularizēšanas politika, kas stimulētu lasīšanu un piekļuvi grāmatām. To var īstenot, organizējot kampaņas plašsaziņas līdzekļos, grāmatu gadatirgus, sabiedriskos lasīšanas pasākumus, konkursus un grāmatu godalgas. Mums ir jāmaina visas sabiedrības nostāja, un tas vienlīdz attiecas gan uz vecākiem, gan uz politiķiem, sociālajiem un medicīnas dienestiem, izglītības iestādēm, privātpersonām un uzņēmumiem, lai visas šīs iesaistītās puses saprastu, cik viņu iesaistīšanās ir svarīga lasītprasmes un rakstītprasmes veicināšanā un ka ikviens var iemācīties lasīt un rakstīt, ja vien šim cilvēkam tiek sniegts vajadzīgais iedrošinājums un atbalsts.

2. Rakstpratības mācību līmeņa paaugstināšana un lielāka atbalsta sniegšana lasītprasmes apgūšanai

Mācību kvalitātes paaugstināšana sākas ar augstu kvalifikācijas prasību noteikšanu visiem skolotājiem. Visu skolotāju sākotnējai un tālākajai profesionālajai attīstībai ir skaidri un noteikti jāaptver rakstpratības un digitālie aspekti. Skolotāju izglītības programmā ir jāiekļauj arī daudzas dažādas rakstpratības mācību stratēģijas, vērtēšanas paņēmieni un lasīšanas un rakstīšanas problēmu diagnostiskās metodes.

Augstāka mācību kvalitāte var palīdzēt būtiski samazināt rakstpratības problēmu. Galvenie soļi šī mērķa sasniegšanai ir:

- nodrošināt pedagoga profesijas pievilcību un veikt pedagogu rūpīgu atlasīšanu;
- sniegt pedagogiem lielāku brīvību; un
- nodrošināt, ka šī brīvība tiek pareizi izmantota, gan viņu karjeras sākumā, gan visu darba gaitu laikā sniedzot viņiem lielisku apmācību.

Lai sniegtu pedagogiem atbalstu šī uzdevuma izpildē:

- sākumskolas, vidusskolas un pieaugušo izglītības pedagogu sākotnējā izglītības programmā un profesionālās kvalifikācijas celšanā ir jāiekļauj daudzas dažādas rakstpratības mācību stratēģijas, vērtēšanas paņēmieni un lasīšanas un rakstīšanas problēmu diagnostiskās metodes, un ir jāuzlabo pedagogu spēja komunicēt ar ģimenēm to informēšanas un skolas darba papildināšanas nolūkos;

- ir jāuzlabo un plaši jāīsteno sensoro, valodas un apguves grūtību agrīna diagnosticēšana, lai nodrošinātu efektīvāku izglītības atbalstu visu lasīšanas un rakstīšanas grūtību risināšanai;
- ir jādod iniciatīva un atbalsts rakstprātības stratēģiju radīšanai visās skolās, lai tās paustu skaidru apņemšanos paaugstināt lasītprasmes un rakstītprasmes apguves līmeni;
- ir jāizstrādā saskaņota rakstprātības mācību programma, kas aptvertu visus vecumposmus, sākot no pirmsskolas un līdz pat pieaugušo izglītībai;
- ir jāaptver visi lasīšanas materiāli – no elektroniskajiem līdz drukātajiem, no kanoniskas literatūras līdz laikrakstiem un komiksiem;
- ir jāieplāno pietiekams laiks instrukciju sniegšanai lasītprasmes jomā un brīvas izvēles literatūras lasīšanai, ļaujot skolēniem un studentiem pašiem izvēlēties, ko un kādā tempā viņi vēlas lasīt;
- ir jānosaka ar vecumu saistīti standarti un jānodrošina vērtēšanas instrumenti, lai palīdzētu pedagogiem noteikt, kāds ir progress un kāds papildu atbalsts ir nepieciešams, kā arī ir jāpārliciecinās, ka šis atbalsts ir pieejams;
- ir jānodrošina, ka lasīšana ir iekļauta visā mācību programmā, risinot lasīšanas aspektus arī citu mācību priekšmetu mācību programmās visā vidusskolas laikā neatkarīgi no tā, vai tā ir vispārīgā vidusskola vai arodvidusskola; un
- ir jāizstrādā pieaugušo rakstprātības mācību programma; pieaugušo gadījumā mācību programmai ir jāfokussējas uz rakstprātības prasmju apguvi praktiskā, reālajai dzīvei piesaistītā veidā un/vai izmantojot piemērus, kas attiecas uz darbavietu.

3. Līdzdalības un iekļaušanas palielināšana

Lai panāktu taisnīgāku un iekļaujošāku dalību rakstprātības apgūvē, mums ir jānovērš šādas nevienlīdzības:

Sociāli ekonomiskā nevienlīdzība: bērniem no nabadzīgām un sociāli nelabvēlīgām ģimenēm parasti ir zemāks rakstprātības līmenis. Šī nevienlīdzība, ko izraisa sociālās problēmas, ir visbūtiskākā rakstprātības nevienlīdzība Eiropā, kas ir jārisina. Šo nevienlīdzību mazināt var palīdzēt taisnīgākas, objektīvākas izglītības sistēmas, labas kvalitātes pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšana par pieejamu cenu, izvairīšanās no skolēnu agrīnas diferencēšanas pēc spējām dažādos mācību aspektos, izvairīšanās atstāt skolēnus uz otru gadu un visu veidu nepieciešamā atbalsta sniegšana un bērnu izglītības vajadzībām nepieciešamo materiālu nodrošināšana (piemēram, finansējot grāmatu un apģērba iegādi un nodrošinot skolā brīvpusdienas).

Imigrantu nevienlīdzība: daudziem, bet ne visiem imigrantiem ir zemāks rakstprātības līmenis tās valsts valodā, uz kuru viņi ir

pārcēlušies. Lai risinātu šo problēmu, jauniešo imigrantiem (gan pieaugušajiem, gan bērniem) ir jābūt pieejamām valodas un rakstprātības pārbaudes un elastīgai valodas apguves iespējām, kas būtu pielāgotas individuālajām vajadzībām. Imigrantu vecākiem ir jāsniedz vajadzīgā informācija, un šajā procesā ir jābūt iesaistītām skolām. Pret divvalodību ir jāattiecas kā pret līdzekli nodrošināt tālāku valodas attīstību, veicinot visu lingvistisko minoritāšu valodu saglabāšanu un nacionālo minoritāšu pārstāvju lepnumu par savām valodām.

Dzimumu nevienlīdzība: zēnu rakstprātības līmenis ir zemāks nekā meitenēm, un tas turpina samazināties. Dzimumu nevienlīdzības pamatā galvenokārt ir nevienlīdzīga motivācija un iesaistīšanās. Šīs problēmas risināšanai ir vajadzīgi saistošāki mācību materiāli un atvērtība digitālajiem resursiem, kas lasīšanu un rakstīšanu padarītu zēniem interesantāku. Tāpat ir nepieciešams, lai rakstprātībā paraugu rādītu vairāk vīriešu dzimuma pārstāvju un lai izglītības jomā strādātu aizvien vairāk vīrieši.

Digitālā nevienlīdzība: cilvēkiem no nabadzīgām un sociāli nelabvēlīgām ģimenēm ir ne vien sliktāka piekļuve internetam, viņiem raksturīgs ir arī tas, ka tad, kad internets ir pieejams, viņi to mazāk izmanto mācību nolūkos un vairāk izklaidei. Turklāt daudziem bērniem rakstprātības prakse skolā, kur viņi izmanto drukātos materiālus, krasi atšķiras no tā, kāda ir lasīšana un rakstīšana mājās digitālā formā. Kas attiecas uz pieaugušajiem, rakstprātības prasmju uzlabošana viņu digitālo prasmju attīstīšanas kontekstā var dot trīskāršu ieguvumu: tiek attīstītas viņu pašu digitālās prasmes, nepieciešamo rakstprātības prasmju apguve ļauj iemācīties rakstīt un lasīt īsziņas, e-pastus utt. un kritisko prasmju iegūšana ļauj novērtēt tiešsaistes informācijas avotus.

Tāpēc skolā un pieaugušo izglītībā ir jāizmanto aizvien vairāk digitālo un neformālo digitālo mācību līdzekļu, lai tādējādi palielinātu audzēkņu motivāciju iesaistīties lasīšanā un rakstīšanā. Visu līmeņu pedagogiem ir jābūt prasmēm integrēt rakstprātības mācību procesā informācijas un komunikāciju tehnoloģijas. Izdevējiem un datorprogrammu ražotājiem ir jānodrošina dažādas digitālās lasīšanas vides, kas ļautu informācijas un komunikāciju tehnoloģijas izmantot plašāk – arī mācībām, ne tikai izklaidei.

KONKRĒTU RAKSTPRATĪBAS PROBLĒMU RISINĀŠANA: VISU VECUMU CILVĒKU RAKSTPRATĪBA

Katrai vecumgrupai, plaši iedalot – pirmsskolas vecuma bērniem, sākumskolas skolēniem, pusaudžiem un pieaugušajiem –, katrai ir savi noteikti izaicinājumi rakstpratības apgūvē. Ziņojumā ir arī detalizēti apskatītas konkrētas problēmas, kas piemīt katrai no šīm vecumgrupām.

PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNI

1. Sniegt stimulu un atbalstu ģimenei

Īstenot ģimenes rakstpratības programmas, lai uzlabotu vecāku rakstpratību un viņu bērnu audzināšanas prasmes un lai ģimenēs būtu ierasts lasīt savam priekam. Piedāvāt valodas kursus vecākiem, kas nerunā valodā, kurā viņu bērniem notiek mācības skolā. Sadarboties ar uzņēmumiem, NVO un ģimeņu atbalsta dienestiem (piem., veselības aprūpes dienestiem), lai palīdzētu vecākiem un iesaistītu viņus rakstpratības programmās. Par ģimeņu atbalstu atbildīgo dienestu darbiniekus nodrošināt ar visu nepieciešamo, lai gan bērniem, gan viņu vecākiem tiktu sniegta palīdzība viņu rakstpratības attīstībā.

2. Uzlabot pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitāti un nodrošināt brīvu piekļuvi tai

Aizvien lielākas investīcijas augstas kvalitātes pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir vienas no vislabākajām investīcijām, ko dalībvalstis var veikt Eiropas nākotnes cilvēkkapitālā. Visiem bērniem ir jābūt pieejamai bezmaksas pirmsskolas izglītībai un aprūpei. "Augsta kvalitāte" nozīmē augsti kvalificētu personālu un mācību programmu, kas fokusēta uz valodas attīstību rotaļu veidā, spēlējot spēles ar uzvaru uz valodu, psihomotorikas un sociālo attīstību un topošajām rakstpratības prasmēm atbilstoši bērnu dabiskajiem attīstības posmiem.

3. Nodrošināt pārbaudi agrīnā vecumā, lai atklātu topošās problēmas rakstpratības jomā

Nodrošināt, lai atbilstošā vecumā tiktu pārbaudīta pirmsskolas vecuma bērnu dzirde, redze un runa un lai tiktu pēc iespējas drīzākā laikā izlabotas atklātās problēmas. Ieviest sistēmu, ka jau agrā vecumā tiek pārbaudītas valodas un pirmsrakstpratības prasmes, tiek identificēti bērni, attiecībā uz kuriem pastāv risks, ka viņi varētu atpalikt mācībās vai tikt izstumti un ka tiek sniegta viņiem palīdzība.

4. Nodrošināt sadarbību starp iesaistītajām pusēm no bērna redzespunkta

Veicināt sadarbību starp pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēm, vecākiem, veselības aprūpes dienestiem, bibliotēkām un citām organizācijām, kas spēlē lielu lomu pirmsskolas vecuma bērnu dzīvē un to attīstībā. Atbalstīt grāmatu dāvināšanas programmu izveidi un paplašināšanu.

SĀKUMSKOLAS SKOLĒNI

1. Palielināt īpašu lasīšanas skolotāju skaitu un veicināt visu sākumskolas skolotāju kvalifikācijas celšanu

Radīt īpašu lasīšanas skolotāju lomu. Šiem skolotājiem ir jābūt galvenajām resursu personām citiem sākumskolas un vidusskolas skolotājiem rakstpratības uzlabošanas jomā. Izstrādāt pasākumus sākumskolas skolotāju prestiža un pievilcības paaugstināšanai, piem., paaugstinot darba algas, uzlabojot darba apstākļus un izvirzot augstas kvalifikācijas prasības.

Nodrošināt, lai visi jaunie skolotāji iegūtu maģistra grādu atbilstošā jomā un lai viņiem būtu vajadzīgās prasmes, piem., prasme kritiski izvērtēt rakstpratības pētījumus un jaunas mācību metodes, prasme mācīšanas metodes pielāgot atšķirīgajam audzēkņu valodas līmenim un iesaistīt vecākus viņu bērnu lasīšanas un rakstīšanas darbā skolā.

2. Savlaicīga iejaukšanās

Noteikt minimālos standartus katram vecumam attiecībā uz to, kāds rakstpratības līmenis būtu tajā jāasniedz, un ir jāizdara vērtējums, lai varētu risināt skolēnu individuālās vajadzības jau agrīnā stadijā. Nodrošināt pēc iespējas drīzāk skolēniem ar vajām sekmēm un skolām nepieciešamo atbalstu. Atbalstīt vecākus, lai viņi saprastu mācību grūtības un labāk sadarbotos ar skolām šo grūtību pārvarēšanā. Mainīt attieksmi pret disleksiju, uzsvāru no medicīnas pārceļot uz izglītības atbalsta sniegšanu cilvēkiem, kuriem ir grūtības lasīt.

3. Radīt motivāciju un vēlmi lasīt

Nodrošināt, lai mācību programmas un mācību metodes būtu fokusētas uz lasīšanas un rakstīšanas motivāciju un lielām cerībām uz panākumiem, lai tādējādi novērstu neveiksmi mācībās un lai celtu skolēnu pašapziņu. Nodrošināt skolu un klašu bibliotēkas ar lasīšanas materiāliem, kas būtu pievilcīgi un izglītojoši visām vecumgrupām un piemēroti dažādām interesēm. Gan skolas, gan mājas aktivitātēs izmantot informācijas un komunikāciju tehnoloģijas un digitālo lasīšanu. Izstrādāt kampaņas un programmas, kas ģimenes rakstpratības kontekstā vecākiem un skolēniem no sociāli nelabvēlīgām ģimenēm piedāvātu resursus, atbalstu un brīvprātīgos palīgus rakstpratības apguvei.

PUSAUDŽI

1. Ikvienu skolotāju padarīt arī par rakstpratības skolotāju

Īstenot mācību pieejas, kur lasītprasmei un rakstītprasmei tiek pievērsta būtiska uzmanība visas vidusskolas mācību programmas ietvaros. Palielināt skolotāju informētību par rakstpratības prasmju svarīgumu ikvienā mācību kursā, lai tādējādi visus skolotājus stimulētu uzskatīt lasītprasmi un rakstītprasmi par daļu no savas atbildības. Iekļaut lasītprasmes apguvi visu mācību priekšmetu mācību programmās un risināt lasītprasmes aspektus mācību programmas ietvaros visas vidusskolas laikā gan vispārējās vidusskolās, gan arodvidusskolās.

2. Nodrošināt vajadzīgos materiālus, lai radītu motivāciju lasīt, it īpaši tas attiecas uz zēniem

Nodrošināt aizvien plašāku lasīšanas materiālu dažādību: gan komiksus, gan kanonisko literatūru, gan īsziņas, gan elektroniskās grāmatas. Iekļaut kā normu digitālo lasīšanu visās Eiropas skolās. Nodrošināt, lai valodas un literatūras skolotājiem būtu vajadzīgās prasmes aizvien plašākai informācijas un komunikāciju tehnoloģiju izmantošanai mācību procesā.

3. Stimulēt skolu un uzņēmumu sadarbību

Sekmēt, stimulēt un veicināt sadarbību starp skolām un uzņēmumiem, lai skolēni apzinātos, ka rakstpratības prasmēm ir liela nozīme personības attīstībā un darbavietas saglabāšanā.

KONKRĒTU RAKSTPRATĪBAS PROBLĒMU RISINĀŠANA: VISU VECUMU CILVĒKU RAKSTPRATĪBA

PIEAUGUŠIE

1. Izveidot sistēmas pieaugušo rakstpratības līmeņa un prakses pārraudzīšanai

Iegūt datus par rakstpratības sasniegumu līmeni pieaugušo vidū, kā arī īstenot nacionālos un reģionālos pētījumus un pārraudzību, lai identificētu cilvēku grupas, kurām ir jāpievērš īpaša uzmanība, un lai izplānotu nākotnes stratēģijas. Tā ietvaros īpaši fokusēties uz neapmierinātās jaunatnes un likumpārkāpēju (pieaugušo un jauniešu) rakstpratības un rēķināšanas prasmes līmeni. Politikas veicināšanai izmantot starptautisko pētījumu rezultātus, piem., gaidāmās PIAAC (Starptautiskās pieaugušo prasmju vērtēšanas programmas) rezultātus. Īstenot labākās prakses apmaiņu un radīt pieprasījumu vēl neiesaistīto pušu vidū.

2. Nodrošināt plašu komunikāciju par nepieciešamību uzlabot pieaugušo rakstpratību

Intensificēt politiku un pastiprināt stratēģijas, kuru mērķis ir vājas pieaugušo rakstpratības novēršana. Izmantot tiešo un netiešo komunikāciju, lai mudinātu pieaugušos apzināties savas rakstpratības problēmas un spert vajadzīgos soļus savu rakstpratības prasmju uzlabošanai. Plašsaziņas līdzekļiem ir jāsāk runāt par zemā rakstpratības līmeņa problēmu gan ar ES pilsoņu, gan imigrantu mērķauditoriju. Ir jāpalielina sabiedrības informētība: darbs ar NVO, plašsaziņas līdzekļiem, darba devējiem, sabiedriskajām organizācijām un slavenībām ļauj pievērst vajadzīgo sabiedrības uzmanību gan rakstpratības problēmai, gan tās risinājumiem.

3. Stiprināt pieaugušo rakstpratības pedagogu profesiju

Uzlabot pieaugušo rakstpratības pedagogu profesionalitāti, nodrošinot precīzi pielāgotu sākotnējo izglītību un profesionālās kvalifikācijas celšanu, labas karjeras iespējas un atbilstošu atalgojumu. Izgatavot piemērotus pedagoģiskos un mācību materiālus un padarīt tos pieejamus bez maksas. Izstrādāt pieaugušo rakstpratības apmācībai piemērotu mācību programmu un īpaši šai audzēkņu grupai pielāgotas vērtēšanas metodes. Atbalstīt brīvprātīgos, lai viņi iegūtu vajadzīgās pedagoģijas prasmes un piedalītos programmās, kas vērstas uz kontakta nodibināšanu ar pieaugušajiem, kuriem ir lasītprasmes grūtības, un viņu apmācību.

4. Nodrošināt plašu un daudzveidīgu piekļuvi mācību iespējām

Nodrošināt pieaugušos ar dažādām mācību iespējām, kas būtu audzēkņiem piemērotas ilguma un mācību tempa ziņā, notiktu viņiem ērtā vietā un laikā, kā arī būtu ar informācijas un komunikāciju tehnoloģiju atbalstu un, vēlams, saistītas ar viņu dzīvi un darbu. Izmantot nacionālo un reģionālo likumdošanu, lai finansētu, atļautu un atbalstītu pieaugušo plašāku piekļuvi augstas kvalitātes pieaugušo rakstpratības mācību kursiem. Nodrošināt valsts departamentu un vietējo un reģionālo varasiestāžu, kā arī uzņēmumu un pilsoniskās sabiedrības sadarbību institucionālo šķēršļu pārvarēšanai. Sadarboties ar darba devējiem, lai veicinātu to darbinieku rakstpratību, un sniegt stimulu sociālajiem partneriem, lai darbavietās tiktu īstenotas rakstpratības pilnveidošanas programmas. Mudināt arodizglītības un apmācības sniedzējus un arodizglītības pedagogus un apmācītājus iekļaut savās mācību programmās rakstpratību. Atzīt un apstiprināt neformālo un neoficiālo apmācību, atalgojot pieaugušo sasniegumus, kas gūti eksperimentālās apmācības un zināšanu konsolidācijas rezultātā. Izstrādāt efektīvas programmas neapmierinātu jauniešu un likumpārkāpēju ar zemu rakstpratības līmeni rakstpratības uzlabošanai.

PILNA ZIŅOJUMA KOPIJAS VAR SAŅEMT

<http://ec.europa.eu/education/literacy>

Eiropas Komisija

ES Augsta līmeņa ekspertu grupa rakstpratībā.
Kopsavilkums, 2012. gada septembris

Luksemburga, Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2012. — 16 lpp. — 21 x 29 cm

ISBN 978-92-79-25514-4
doi:10.2766/36536

Papildinformācija par Eiropas Savienību ir pieejama internetā (<http://europa.eu>)
Luksemburga, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2012
© Eiropas Savienība, 2012

Šī kopsavilkuma saturs neatspoguļo Eiropas Savienības oficiālo viedokli. Par šajā publikācijā
ietvertu informāciju un uzskatiem ir pilnība atbildīgi tās autori.

Pavairošana atļauta, norādot informācijas avotu

